

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

การคุ้มครองให้ลิขสิทธิ์นี้ไม่ได้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีมุ่งเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะในอันที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิดที่ได้แสดงออกผ่านงาน สร้างสรรค์ประเภทต่างๆ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคน โดยผ่านการศึกษา วิจัย งานต่างๆ ซึ่งเมื่อบุคคลได้รับความรู้จากงานสร้างสรรค์ดังกล่าว ย่อมที่จะพัฒนา หรือสร้างความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ดังนั้น เพื่อการสร้างสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะ กับประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์จึงได้มีแนวความคิดที่จะจำกัดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวบางประการของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งแนวความคิดที่จะจำกัดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวดังกล่าวรวมถึงเรื่องข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งหลักนี้ได้รับอยู่การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ทั้งในระดับข้อตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาเจาะลึกหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ ปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้งานอย่างเป็นทางการของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ฮอลแลนด์ เพื่อความเข้าใจในหลักกฎหมาย ปัญหาข้อยกเว้น ความแตกต่างของกฎหมายที่เกี่ยวกับหลักการใช้งานอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข หรือการกำหนดแนวทางของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษา เพื่อประโยชน์ของการวิจัยของศาล เจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ในการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว

5.1 บทสรุป

จากสภาพปัญหาในปัจจุบันพบว่า การพฤติกรรมของการใช้งานลิขสิทธิ์ผู้ใช้งาน (ผู้สอน นักศึกษา) โดยการถ่ายสำเนาเอกสารงานลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะตำรา/หนังสือทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ของการศึกษา การเรียนการสอน มีแนวโน้มมีเพิ่มสูงขึ้นมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยหลายประการอุปสรรคต่อการใช้งานลิขสิทธิ์ต้นฉบับ เช่น ราคาตำรา/หนังสือทางวิชาการสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ การให้บริการของห้องสมุดที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ ศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลที่มีความแตกต่างกันระหว่างกรุงเทพฯ กับต่างจังหวัดของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ ซึ่งส่งผลทำให้มีเอกชนดำเนินการประกอบธุรกิจการถ่ายเอกสาร(กระทำการถ่ายเอกสารในฐานะตัวแทนของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษาวิจัยโดยผ่านการว่าจ้างของผู้ใช้งาน

ลิขสิทธิ์) มากขึ้นเช่นกัน สภาพปัญหาดังกล่าวก็สอดคล้องกับผลจากการศึกษาภาคสนามที่ย้ำว่าการกระทำดังกล่าวมีแนวโน้มที่สูงขึ้น แม้ว่าการทำจ้างงานลิขสิทธิ์ในรูปแบบดังกล่าวสามารถกระทำได้ โดยบทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี การกระทำดังกล่าวจะต้องเป็นการกระทำที่ต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัติ และต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ซึ่งผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ (ผู้สอน นักศึกษา) ร้ายถ้ายกเอกสารก็ยัง ไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการนี้อย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาหลักการใช้งานอย่างเป็นทางการซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เพื่อคงไว้ซึ่งเจตนารมณ์ในการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ที่มุ่งจะสร้างสมดุลระหว่างประโยชน์ของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์และเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนางานลิขสิทธิ์อันเป็นฐานความรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ แต่ในขณะองค์ประกอบทั่วไปที่เป็นหลักในการนำมาวินิจฉัยการกระทำที่เกี่ยวกับการศึกษา (มาตรา 32) และการอ้างอิงงานลิขสิทธิ์ (มาตรา 33) ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 วรรคหนึ่ง กล่าวคือ การกระทำต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัติ และต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ซึ่งเป็นการนำถ้อยคำที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาเบอร์นข้อ 9 (2) และข้อตกลงทริปส์ข้อ 13 ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัญหาอันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนขององค์ประกอบทั่วไปที่นำมาวินิจฉัยประกอบการกระทำที่เกี่ยวกับการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบทั่วไปที่เป็นหลักในการวินิจฉัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นเพียงการนำถ้อยคำที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาเบอร์นข้อ 9 (2) และข้อตกลงทริปส์ข้อ 13 จึงทำให้องค์ประกอบนี้มีความไม่ชัดเจนเนื่องจากถ้อยคำกว้างเกินไป ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจ และไม่สะดวกต่อการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าการใช้งานของตนเป็นการใช้งานลิขสิทธิ์ที่เข้าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ การบัญญัติองค์ประกอบดังกล่าวมีความแตกต่างจากองค์ประกอบที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์และศาลใช้เป็นองค์ประกอบในการวินิจฉัยการกระทำที่เข้าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่ถือว่าเป็นการใช้งานอย่างเป็นทางการ/การปฏิบัติอย่างเป็นทางการของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ฮองกง ที่มีหลักๆ 4 ประการ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์และลักษณะของการใช้งานมีลักษณะที่เป็นเชิงพาณิชย์ หรือเป็นการใช้งานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาที่ไม่

แสวงหากำไร 2) ลักษณะของงานอันมีลิขสิทธิ์ 3) ปริมาณงานและสัดส่วนของงานที่เหมาะสมต่อการใช้ เมื่อเปรียบเทียบกับงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งหมด 4) ผลกระทบของการใช้งานที่มีต่อตลาดของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่จะมีขึ้น หรือต่อคุณค่าของงานที่มีลิขสิทธิ์ว่างานที่สร้างขึ้นใหม่เป็นการแข่งขันกับงานลิขสิทธิ์ต้นฉบับหรือไม่ ซึ่งเมื่อได้สัมภาษณ์เจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ (ผู้สอน และนักศึกษา) ต่างก็มีความเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกันว่าเมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบทั้ง 4 ประการกับองค์ประกอบที่ได้บัญญัติในมาตรา 32 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แล้วองค์ประกอบทั้งสี่ประการทำให้ผู้สัมภาษณ์มีความเข้าใจองค์ประกอบดังกล่าวได้มากขึ้น และทำให้ง่ายต่อการพิสูจน์เมื่อถูกฟ้องต่อศาล ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้มีรายละเอียดองค์ประกอบทั่วไปที่เป็นหลักในการวินิจฉัยโดยแยกออกเป็นองค์ประกอบ 4 ประการ

5.1.2 ปัญหาการใช้การตีความองค์ประกอบทั่วไปกับการกระทำที่เกี่ยวกับการศึกษา

เนื่องจากการบัญญัติเป็นองค์ประกอบกว้างๆ ทำให้การใช้การตีความในเรื่องข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจของศาลในการตีความองค์ประกอบทั่วไปกับการกระทำที่เกี่ยวกับการศึกษา ทำให้ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์และการกล่าวอ้างสิทธิของร้านถ่ายเอกสาร (บุคคลที่สาม) ในการถ่ายเอกสารแทนผู้ใช้งานอาจเกิดความสับสนว่าจุดใดที่จะถือได้ว่าเป็นการใช้งานอย่างเป็นธรรมอันเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

จากการศึกษาข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และฮ่องกงพบว่า ประเทศดังกล่าวได้มีแนวทางของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาในประเด็นของปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์ที่น่าจะอยู่ในขอบข่ายของการใช้งานอย่างเป็นธรรม/การปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเพื่อการวิจัย การศึกษา การเรียนการสอน ซึ่งแนวทางนี้ไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย และการจัดทำแนวทางดังกล่าวจะทำได้ขึ้น โดยองค์กรที่แตกต่างกันก็ตาม แต่วัตถุประสงค์ในการจัดทำแนวทางนั้นก็ไม่ได้แตกต่างกัน คือเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นภาพของการใช้งานอย่างเป็นธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการใช้งานอย่างเป็นธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาที่ก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งแนวทางดังกล่าวทำให้หลักการใช้งานอย่างเป็นธรรม/การปฏิบัติอย่างเป็นธรรมที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์อย่างคลุมเคลือมีความชัดเจนมากขึ้น อันเป็นผลทำให้การบังคับใช้หลักการดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งโดยหลักแล้วศาลไม่ผูกผันที่จะต้องพิจารณาตัดสินตามแนวปฏิบัติดังกล่าว แต่อย่างไรก็ดี ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำแนวทางดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาองค์ประกอบที่สามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 เสมอ โดยสาระของแนวทางของแต่ละประเทศจะ

พบว่า การใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อการวิจัย การศึกษานั้นจะต้องเป็นการกระทำซ้ำแต่เพียงบางส่วน โดยกระทำซ้ำเพียง 1 ชุด เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างอื่นจึงจะสามารถกระทำซ้ำงานลิขสิทธิ์เกินกว่า 1 ชุด เพื่อประโยชน์ของการเรียนการสอน การศึกษา การวิจัยหรือต้องขออนุญาตต่อเจ้าของลิขสิทธิ์/จ่ายค่าตอบแทนในการใช้งานลิขสิทธิ์ดังกล่าว ซึ่งเมื่อได้สัณยศาสตร์เจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ (ผู้สอน และนักศึกษา) ผู้บังคับใช้กฎหมาย (ผู้พิพากษา) ส่วนใหญ่ต่างมีความเห็นว่าควรกำหนดแนวทางของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่เดียวกันอาจเป็นสิ่งที่สะท้อนให้ศาลเห็นว่าผู้ใช้งานลิขสิทธิ์มีความสุจริตในการใช้งานลิขสิทธิ์ตามปริมาณและสัดส่วนของแนวทางดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ประเทศไทยควรกำหนดแนวทางของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาในประเด็นของปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาคopyright infringement ขององค์ประกอบทั่วไปที่นำมาวินิจฉัยประกอบการกระทำที่เกี่ยวกับการศึกษาและปัญหาการใช้การตีความองค์ประกอบทั่วไปกับการกระทำที่เกี่ยวกับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ โดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการคุ้มครองลิขสิทธิ์วรรณกรรมและงานที่เกี่ยวข้อง ได้จัดทำร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน โดยการศึกษาวิเคราะห์จากมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แนวคำวินิจฉัยของศาลไทย แนวคำวินิจฉัยของศาลต่างประเทศ งานวิชาการ และแนวทางการใช้งานอย่างเป็นธรรมเกี่ยวกับการศึกษาของต่างประเทศ ซึ่งการจัดทำร่างฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์เกิดความชัดเจนในประเด็นนี้และสามารถใช้เป็นแนวทางในการใช้งานลิขสิทธิ์อย่างเป็นธรรม ผู้วิจัยมีเห็นด้วยอย่างยิ่งที่ว่า การริเริ่มการจัดทำแนวของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ดังกล่าวควรจะทำโดยภาครัฐ เนื่องจากความมีศักยภาพของหน่วยงานของรัฐในการขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดแนวทางดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้แนวทางดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือและอาจจะนำไปสู่การยอมรับของศาล โดยผ่านการวางบรรทัดฐานจากคำพิพากษาต่อไปอันเป็นความสำเร็จสุดท้ายในการจัดทำแนวทางของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ ซึ่งจากศึกษาพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาที่ริเริ่มการจัดทำแนวทางการใช้งานลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาโดยรัฐสถานนั้นความน่าเชื่อถือของแนวทางดังกล่าวมีมากถึงขนาดที่หลายครั้งศาลได้นำแนวทางดังกล่าวมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวินิจฉัยในส่วนขององค์ประกอบที่สาม ซึ่งเป็นประเด็นของปริมาณและสัดส่วนด้วย และเป็นสิ่งที่สะท้อนว่าฝ่ายบริหารได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักการใช้อย่างเป็นธรรมที่เกี่ยวกับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ถือเป็นหลักการที่กฎหมายลิขสิทธิ์สร้างความสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์และประโยชน์ของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์(ประโยชน์สาธารณะ) แต่อย่างไรก็ดี ในประเด็นของสาระของร่างคู่มือดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีความสอดคล้องและยึดหยุ่นกับ

บริบทของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปและทำให้แนวทางดังกล่าวมีความชัดเจนมากขึ้นในประเด็นของสาระของร่างคู่มือดังกล่าวควรที่จะเพิ่มสาระและปรับปรุงเพิ่มเติมข้อความในบางประเด็นในร่างคู่มือ ได้แก่ วัตถุประสงค์ สถานะ คำอธิบายของเกณฑ์การพิจารณาประกอบการกระทำอันเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษา บุคคลที่สามารถนำแนวทางที่กำหนดไว้ในร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอนไปใช้ การอธิบายความแตกต่างกรรมสิทธิ์กับลิขสิทธิ์ ปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์ที่ถือว่าเป็นการใช้งานอย่างเป็นธรรมที่กำหนดไว้ในร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน นอกจากนี้ กรมทรัพย์สินทางปัญญาควรจะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแนวทางดังกล่าวโดยจัดให้มีการลงนามจากผู้เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับของสังคมต่อบรรทัดฐานตามแนวทางที่กำหนดไว้ในคู่มือ ตลอดจนประชาสัมพันธ์แนวทางตามคู่มือดังกล่าว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการแนวทางตามคู่มือดังกล่าวลงสู่ภาคปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลให้ศาลยอมรับแนวทางที่กำหนดในคู่มือฉบับนี้ว่าเป็นการกระทำในปริมาณและสัดส่วนที่ถือว่าเป็นการใช้งานอย่างเป็นธรรมอันเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการหลักการคุ้มครองและข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ แนวทางการแก่ผู้ที่อยู่ในขอบข่ายการใช้งานลิขสิทธิ์ทางการศึกษา เช่น ผู้สอน นักศึกษา ร้านถ่ายเอกสาร เพื่อหลักการข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์สามารถนำไปสู่การบังคับใช้ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างผู้ใช้งานลิขสิทธิ์และเจ้าของลิขสิทธิ์อีกทางหนึ่ง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการผลการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นนำมาสู่ข้อเสนอแนะตามประเด็นดังต่อไปนี้

5.2.1 การปรับปรุงแก้ไขมาตรา 32 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

โดยผลจากการวิเคราะห์ในข้อ 4.3 ของบทที่ 4 ผู้วิจัยขอเสนอแนะที่จะเพิ่มเติมมาตรา 32 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ดังนี้

“การกระทำแก่งานอันลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ให้พิจารณาตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- (1) วัตถุประสงค์และลักษณะการกระทำของการใช้งานซึ่งรวมถึงการใช้งานจะในลักษณะที่เป็นเชิงพาณิชย์ หรือเป็นการใช้งานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาที่ไม่แสวงหากำไร
- (2) ลักษณะงานอันมีลิขสิทธิ์
- (3) ปริมาณงานและสัดส่วนของงานที่เหมาะสมต่อการใช้ เมื่อเปรียบเทียบกับงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งหมด
- (4) ผลกระทบของการใช้งานที่มีต่อตลาดของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่จะมีขึ้น หรือต่อคุณค่าของงานลิขสิทธิ์นั้น”

5.2.2 การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ (ผู้สอนและนักศึกษา) ง่ายขึ้น

เอกสาร

จากการวิเคราะห์ในข้อ 4.3.2.1 ของบทที่ 4 และการอภิปรายผลในข้อ 5.1 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยที่มีการจัดให้มีการประกวดราคาเพื่อให้เอกชนเข้ามาเช่าพื้นที่ของทางมหาวิทยาลัยดำเนินการประกอบธุรกิจถ่ายเอกสาร ซึ่งให้บริการแก่นักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ของทางมหาวิทยาลัย และบุคคลทั่วไป ควรจะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ (ผู้สอนและนักศึกษา) ตลอดจนผู้ที่ได้สิทธิ์ในการเข้ามาประกอบธุรกิจถ่ายเอกสารภายในบริเวณมหาวิทยาลัย และอาจจะขยายผลต่อไปยังผู้ประกอบการธุรกิจถ่ายเอกสารภายนอกมหาวิทยาลัยอีกด้วย

5.2.3 การปรับปรุงสาระของร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน

จากการศึกษาวิเคราะห์สาระร่างคู่มือที่กำหนดแนวทางการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอนในข้อ 4.5 ของบทที่ 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการควรเพิ่มเติมสาระเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ สถานะของคู่มือ มาตรา 32 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บุคคลที่สามารถนำแนวทางที่กำหนดไว้ในร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอนไปใช้ คำอธิบายเกณฑ์การพิจารณา การอธิบายความแตกต่างกรรมสิทธิ์กับลิขสิทธิ์ และเพิ่มเติม/แก้ไข ปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์ที่ถือว่าการใช้งานอย่างเป็นธรรมที่กำหนดไว้ในร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน นอกจากนี้ ได้เสนอแบบฟอร์มเพื่อให้ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ไปใช้เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักถึงขอบเขตของการใช้งานลิขสิทธิ์ตามหลักการของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาซึ่งสามารถนำมาแนบในส่วยท้ายของคู่มือ ซึ่งผู้วิจัยนำแนวทางมาจากแบบฟอร์มวิเคราะห์การ (Fair Use Analysis Worksheet) ของ University of Minnesota พร้อมทั้งปรับสาระให้สอดคล้องบริบทของสังคมไทยกับแนวทางที่กำหนดในคู่มือ ดังต่อไปนี้

“ร่าง

การใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมในการเรียนการสอน

จัดทำแนวทางการใช้งานลิขสิทธิ์ตามคู่มือฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์แต่ละประเภท ได้แก่ ภาพยนตร์และโสตทัศนวัสดุ งานแพร่เสียงแพร่ภาพ ดนตรีกรรม รูปภาพและภาพถ่าย วรรณกรรม/สิ่งพิมพ์ ตลอดจนรูปแบบการอ้างอิงงานลิขสิทธิ์ดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนของผู้ทำหน้าที่ในการสอน เช่น ครู อาจารย์มหาวิทยาลัย วิทยากรรับเชิญ ฯลฯ สถานศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน ผู้เรียนของสถานศึกษา เช่น นักเรียน นักศึกษา ฯลฯ ตลอดจนบุคคลทั่วไปอาจจะนำแนวทางตามคู่มือฉบับนี้ไปปรับใช้เมื่อได้ใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อการวิจัย หรือการศึกษาส่วนตัว อนึ่ง การนำแนวทางฉบับนี้ไปใช้เพื่อประโยชน์ของการศึกษาทั่วไปโดยมิได้มุ่งเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้เรียนในภาคปกติหรือภาคค่ำแต่อย่างใด

คู่มือฉบับนี้ไม่มีสถานะที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นเพียงข้อตกลงร่วมกันระหว่างตัวแทนของเจ้าของลิขสิทธิ์ ตัวแทนของสำนักพิมพ์ ตัวแทนของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ที่ถือว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการใช้งานลิขสิทธิ์ที่สอดคล้องกับบทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนมาตรา 32 และมาตรา 33 ดังนั้น สิ่งที่กำหนดไว้ในคู่มือฉบับนี้อาจจะถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมของสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต

นอกจากนั้น กลุ่มฉบับนี้ยังไม่ได้มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะจำกัดรูปแบบของการอนุญาตต่อการกระทำที่ถือว่าเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยการวินิจฉัยของศาลและที่ได้ระบุไว้ใน มาตรา 32 และมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ดังนั้น อาจจะมีตัวอย่างอื่นในการกระทำซ้ำที่มีได้กำหนดไว้ในคู่มือ ซึ่งอาจจะได้รับการอนุญาตให้กระทำได้ภายใต้หลักการของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งรายละเอียดของคู่มือมีดังต่อไปนี้ (สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ สถานะของคู่มือ บุคคลที่สามารถนำแนวทางที่กำหนดไว้ในร่าง)

1. ลักษณะการใช้งานลิขสิทธิ์ในการเรียนการสอน

ในการวิจัยหรือศึกษางาน อาจมีการทำซ้ำงานวรรณกรรม เช่น บทความ ข้อความจากหนังสือ หรืองานศิลปกรรม (เช่น รูปภาพ) จากงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดให้กระทำในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางการศึกษา กฎหมายจึงกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ตามสมควร เช่น การทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอน หรือทำบทสรุปโดยผู้สอน หรือสถาบันการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน หรือนำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

อย่างไรก็ตาม ร่างคู่มือดังกล่าวมีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เฉพาะผู้สอนและผู้เรียน ตามมาตรา 32 และมาตรา 33 ไม่รวมถึงข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่กฎหมายอนุญาตให้บรรณรักษ์ห้องสมุดกระทำการแก้งานลิขสิทธิ์โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 34

2. ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้ในการพิจารณาประกอบการกระทำที่เกี่ยวกับการเรียน การสอน

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การกระทำแก้งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์” (เพื่อให้มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบทั่วไปที่ใช้เป็นการพิจารณาประกอบการกระทำที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32 วรรคหนึ่งกับเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้ในข้อ 3)

2.2 การกระทำที่เกี่ยวกับการเรียน การสอนที่ถือเป็นการกระทำที่เข้าข่ายกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้หลายประการ เช่น

- การวิจัยหรือศึกษางาน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่น ผู้เรียนนำบทความมาทำสำเนาเพื่อทำแบบฝึกหัดในการศึกษา
 - การทำซ้ำ คัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่นผู้สอนทำสำเนาขยายภาพแผนภูมิและนำออกแสดงเพื่อประกอบการสอนหน้าชั้นเรียน
 - การทำซ้ำ คัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอน หรือทำบทสรุปโดยผู้สอน หรือสถาบันการศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันการศึกษา โดยมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร เช่น ผู้สอนจัดทำสรุปสาระสำคัญของบทเรียนที่ผ่านมา และแจกจ่ายแก่นักศึกษาจำนวนจำกัดเพื่อใช้อ่านเตรียมสอบ
 - การนำงานลิขสิทธิ์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ เช่นผู้สอนยกบทกวีนิพนธ์หนึ่งบทมาเป็นข้อสอบเพื่อให้ให้นักศึกษาวิจารณ์ หรือนักศึกษาทำข้อสอบ โดยอ้างข้อความจากตำราที่ได้ศึกษามาเป็นคำตอบ
 - การกล่าว คัด ลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนจากงานลิขสิทธิ์โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือกล่าวถึงที่มาของงานลิขสิทธิ์ เช่น นักศึกษาจัดทำวิทยานิพนธ์โดยคัดลอกข้อความจากงานวิจัยของบุคคลอื่น โดยมีการอ้างอิงที่มาในเชิงบรรณานุกรม
- การกระทำตามตัวอย่างเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการใช้สิทธิที่เป็นธรรม 2 ประการ คือ ต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

3. เกณฑ์การพิจารณา

องค์ประกอบทั่วไปที่ใช้ในการพิจารณาประกอบการกระทำที่เกี่ยวกับการเรียน การสอน ซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 วรรคแรกนั้น อาจจะใช้เกณฑ์การพิจารณา 4 ประการ ดังต่อไปนี้ (เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับข้อ 2.1)

- 1) คำนี้ถึงวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการใช้งานลิขสิทธิ์
- 2) คำนี้ถึงลักษณะของงานลิขสิทธิ์

3) คำนึงถึงปริมาณการใช้งานและสัดส่วนของงาน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนด
ในข้อ 5

4) คำนึงถึงผลกระทบต่อการตลาดหรือมูลค่าของงานลิขสิทธิ์

(1) วัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการใช้งานลิขสิทธิ์ โดยพิจารณาเบื้องต้นว่า

วัตถุประสงค์ของการใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษา การวิจัย การเรียนการสอนที่ไม่แสวงหากำไร เช่น เป็นการกระทำซ้ำโดยการถ่ายเอกสาร เพื่อทำความเข้าใจในบทเรียนของตนเอง อาจมีแนวโน้มว่าการใช้งานดังกล่าวจะเป็นการใช้งานที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามองค์ประกอบนี้ นอกจากนี้ อาจพิจารณาต่อไปว่า การใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อวัตถุประสงค์ของการศึกษา การวิจัย การเรียนการสอนที่ไม่แสวงหากำไรมีลักษณะที่เป็นการใช้งานเพื่อการสร้างสรรคงานชิ้นใหม่หรือไม่ ถ้ามีลักษณะที่เป็นการใช้งานเพื่อการสร้างสรรคงานชิ้นใหม่ อาจมีแนวโน้มว่าการใช้งานดังกล่าวจะเป็นการใช้งานที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามองค์ประกอบนี้

(2) ลักษณะของงานลิขสิทธิ์ โดยพิจารณาเบื้องต้นว่า

งานลิขสิทธิ์ที่ใช้เป็นงานลิขสิทธิ์ที่มีลักษณะเป็นข้อเท็จจริง เช่น ข้อมูลเชิงสถิติ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ งานอัตตชีวิประวัติ หรือมีลักษณะเป็นงานลิขสิทธิ์ที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่น นวนิยาย ถ้าการใช้งานลิขสิทธิ์ที่มีลักษณะเป็นข้อเท็จจริง อาจมีแนวโน้มว่าการใช้งานดังกล่าวจะเป็นการใช้งานที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามองค์ประกอบนี้มากกว่าการใช้งานลิขสิทธิ์ที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ อาจพิจารณาต่อไปว่า งานลิขสิทธิ์ที่นำมาใช้เป็นงานที่ได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณะหรือไม่ ถ้างานลิขสิทธิ์ที่นำไปใช้เป็นงานที่ได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณะ เช่น การตีพิมพ์ การนำออกแสดง อาจมีแนวโน้มว่าการใช้งานดังกล่าวจะเป็นการใช้งานที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามองค์ประกอบนี้

(3) ปริมาณการใช้งานและสัดส่วนของงาน โดยพิจารณาพิจารณาเบื้องต้นว่า

ปริมาณและสัดส่วนการใช้งานลิขสิทธิ์ค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของงานลิขสิทธิ์ทั้งหมด เช่น ได้ใช้งานลิขสิทธิ์ในปริมาณและสัดส่วนตามที่คู่มือฉบับนี้กำหนด และปริมาณและสัดส่วนการใช้งานลิขสิทธิ์มิใช่สาระสำคัญของงานลิขสิทธิ์ อาจมีแนวโน้มว่าการใช้งานดังกล่าวจะเป็นการใช้งานที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามองค์ประกอบนี้

(4) ผลกระทบต่อการตลาดหรือมูลค่าของงานลิขสิทธิ์ โดยพิจารณาในเบื้องต้นว่า

การใช้งานลิขสิทธิ์ไม่ทำให้ตลาดของงานลิขสิทธิ์ต้นฉบับเสียหาย เป็นการใช้งานที่ไม่มีระบบการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ การทำสำเนางานลิขสิทธิ์ทั้งที่ไม่มีงานลิขสิทธิ์เผยแพร่อยู่ทั่วไป การทำสำเนาเพียงหนึ่งชุด เพื่อวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิจัย การเรียนการสอน อาจมีแนวโน้มว่าการใช้งานดังกล่าวจะเป็นการใช้งานที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามองค์ประกอบนี้

ข้อสังเกต การพิจารณาว่าการกระทำเพื่อการศึกษา การวิจัย การเรียนการสอน เป็นการกระทำที่เข้าขอบข่ายของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามที่บัญญัติมาตรา 32 และมาตรา 33 หรือไม่ อาจต้องพิจารณาองค์ประกอบข้างต้นร่วมกัน (คำอธิบายเพิ่มเติมในเรื่องของเกณฑ์การพิจารณา)

ตัวอย่าง

การนำงานวรรณกรรมที่ตีพิมพ์วางจำหน่ายในห้องตลาดมาทำสำเนา

- ในกรณีที่เป็นร้อยแก้วใช้ได้ไม่เกินร้อยละ 10 หรือ 1,000 คำ
- ในกรณีที่เป็นร้อยกรองใช้ได้ไม่เกิน 250 คำ
- ในกรณีที่เป็นภาพไม่เกิน 5 ภาพ

เพราะถือเป็นจำนวนตามสมควรแต่หากเป็นจำนวนที่มากเกินไป จนถึงขั้นที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องไปซื้อวรรณกรรมดังกล่าวอีก ก็ไม่ใช่การใช้ที่เป็นธรรม

4. ความแตกต่างกรรมสิทธิ์กับลิขสิทธิ์

การที่ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ได้ใช้งานลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตามแนวทางที่คู่มือนี้กำหนดขึ้น เช่น การทำสำเนา การดัดแปลง การเผยแพร่ ผู้ใช้งานย่อมมี “กรรมสิทธิ์” ในวัสดุที่ทำให้ปรากฏงานที่ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ต้องการใช้ เช่น กระดาษ วิดีโอ ซีดี เป็นต้น แต่ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ไม่มี “ลิขสิทธิ์” ในงานที่ปรากฏลงวัสดุดังกล่าวคือ ผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ไม่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว อันได้แก่สิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณะตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

ตัวอย่าง

ผู้สอนบันทึกภาพยนตร์เรื่อง “สุริโยทัย” จากสำเนาที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องลงในแผ่นซีดี เพื่อประกอบการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ แก่นักเรียน ผู้สอนย่อมเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตัววัสดุที่กระทำซ้ำ คือ แผ่นซีดี แต่ผู้สอนไม่มีสิทธิที่จะบันทึกภาพยนตร์และนำออกจำหน่ายให้แก่บุคคลทั่วไป เพราะผู้สอนไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงไม่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำ และหา

ประโยชน์จากการทำงานลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นสิทธิที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 บัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ (คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างกรรมสิทธิ์กับลิขสิทธิ์)

5. ปริมาณการใช้งานลิขสิทธิ์

5.1 ภาพยนตร์และโสตทัศนวัสดุ เช่น วีดิทัศน์ ดวีดี เลเซอร์ดิสก์ และซีดีรอม สารานุกรม เป็นต้น

5.1.1 การนำออกฉาย

ผู้สอนนำออกให้ผู้เรียนในชั้นเรียนชมได้ไม่จำกัดความยาว และจำนวนครั้ง ภายใต้งบเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ก. สำเนาที่นำออกฉายต้องเป็นสำเนาที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง
- ข. เป็นการนำออกฉายในชั้นเรียน โดยไม่แสวงหากำไร และ
- ค. เป็นนำออกฉายเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนโดยตรง

5.1.2 การทำสำเนา

ก. ผู้สอนทำสำเนาหนึ่งชุด (เพื่อให้เกิดความชัดเจน) ทั้งเรื่องที่เป็นต้องใช้ประโยชน์ในการสอน ณ ขณะนั้นได้ หากพยายามใช้วิธีการและมีระยะเวลาอันสมควรแล้ว แต่ไม่สามารถจัดซื้อจัดหาสำเนาภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมายได้

ข. ผู้สอนทำสำเนาหนึ่งชุด (เพื่อให้เกิดความชัดเจน) ภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุเพื่อใช้ในการศึกษาได้ไม่เกินร้อยละ 10 หรือ 3 นาที ของแต่ละผลงาน (แล้วแต่จำนวนใดน้อยกว่ากัน) ทั้งนี้ ภาพยนตร์หรือโสตทัศนวัสดุที่ใช้ในการจัดสำเนานั้นต้องมีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย

5.2 งานแพร่เสียงแพร่ภาพ เช่น รายการวิทยุ/โทรทัศน์ เป็นต้น

ผู้สอนทำสำเนาและฉายงานแพร่เสียงแพร่ภาพหรือเทปบันทึกภาพงานเพื่อการเรียนการสอนได้ โดยสถาบันศึกษาใช้เทปบันทึกภาพงานดังกล่าวได้ในระยะเวลาหนึ่งปีการศึกษา หรือสามภาคเรียน

5.3 คนตรีกรรม

5.3.1 การทำสำเนา

ก. ผู้สอนทำสำเนาในกรณีเร่งด่วน เนื่องจากไม่สามารถซื้อสำเนางานลิขสิทธิ์มาใช้ได้ทันการแสดงที่มีขึ้น ทั้งนี้ จะต้องจัดซื้อสำเนางานลิขสิทธิ์มาใช้ทันทีที่ทำได้

ข. ผู้สอนทำสำเนาหนึ่งชุด จากท่อนใดท่อนหนึ่งของงาน (*excerpt of works*) เพื่อการศึกษา ไม่ใช่เพื่อนำออกแสดง ทั้งนี้ ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของแต่ละงานและไม่เกิน 1 สำเนา ต่อผู้เรียน 1 คน

ค. ผู้สอนทำสำเนาหลายชุด จากท่อนใดท่อนหนึ่งของงาน (*excerpt of works*) เพื่อการศึกษา ไม่ใช่เพื่อนำออกแสดง ทั้งนี้ ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของแต่ละงานและไม่เกิน 1 สำเนา ต่อผู้เรียน 1 คน (เพื่อให้เกิดความชัดเจน)

ง. ผู้สอนทำสำเนาสิ่งบันทึกเสียงงานเพลง เช่น แอบบันท์กเสียง หรือซีดี จำนวน 1 ชุด โดยสำเนาจากสิ่งบันทึกเสียงที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งผู้สอนหรือสถาบันการศึกษานั้นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์งานสิ่งบันทึกเสียงดังกล่าว เพื่อจัดทำเป็นแบบฝึกหัดสำหรับการอ้าง การฟัง หรือเพื่อการเรียนการสอน

5.3.2 การดัดแปลง

ผู้สอน (เพื่อให้เกิดความชัดเจน) ดัดแปลงสำเนางานเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ แต่จะดัดแปลงคุณลักษณะสำคัญของงาน รวมถึงเนื้อเรื่องไม่ได้

5.3.3 การบันทึกเสียง

บันทึกการแสดงของผู้เรียน ซึ่งใช้ดนตรีกรรมจำนวน 1 ชุดได้ เพื่อการฝึกซ้อมหรือการประเมินผล โดยผู้สอนหรือสถาบันการศึกษาเก็บรักษาบันทึกการแสดงนั้นไว้ได้

5.4 รูปภาพและภาพถ่าย

5.4.1 ผู้สอนและผู้เรียน (เพื่อให้เกิดความชัดเจน) ใช้ได้อย่างน้อย 1 ภาพแต่ไม่เกิน 5 ภาพ ต่อผู้สร้างสรรค์ 1 ราย หรือร้อยละ 10 ของจำนวนภาพของผู้สร้างสรรค์ 1 ราย (แล้วแต่จำนวนใดน้อยกว่ากัน) เพื่อการเรียนการสอน (เพื่อให้เกิดความชัดเจน)

5.4.2 ผู้สอนและผู้เรียนดาวน์โหลดภาพจากอินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนการสอน (เพื่อให้เกิดความชัดเจน) ได้ในปริมาณเท่ากับ (4.4.1) แต่อัพโหลดงานนั้นกลับขึ้นบนอินเทอร์เน็ตไม่ได้ หากไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

5.5 วรรณกรรม/สิ่งพิมพ์

5.5.1 การทำสำเนา 1 ชุด สำหรับผู้สอนเพื่อใช้ในการสอน หรือเตรียมการสอนเพื่อใช้ในการวิจัย

ก. 1 บท (*chapter*) จากหนังสือ 1 เล่ม

ข. บทความ (*article*) 1 บท จากนิตยสาร/วารสาร หรือหนังสือพิมพ์

ก. เรื่องสั้น (short story) หรือเรียงความขนาดสั้น (short essay) 1 เรื่อง บทกวีขนาดสั้น (short poem) 1 บท ไม่ว่าจะนำงานรวบรวมหรือไม่ก็ตาม

ง. แผนภูมิ (chart) กราฟ (graph) แผนผัง (diagram) ภาพวาด (painting) ภาพลายเส้น (drawing) การ์ตูน (cartoon) รูปภาพ (picture) หรือภาพประกอบหนังสือ (illustration) จากหนังสือ นิตยสาร/วารสาร หรือหนังสือพิมพ์ จำนวน 1 ภาพ

5.5.2 การทำสำเนาจำนวนมากเพื่อใช้ในห้องเรียน

ทำได้ไม่เกิน 1 ชุดต่อนักเรียน 1 คน โดยผู้สอน เพื่อใช้ในการสอนหรือการอภิปรายในห้องเรียน โดยสำเนาที่สร้างขึ้นจะต้องไม่ยาวเกินไป และต้องมีภาระรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ในสำเนาทุกฉบับด้วย ดังนี้

ก. ร้อยกรอง

(1) บทกวี (poem) ที่ไม่เกิน 250 คำ และเมื่อพิมพ์แล้วไม่เกิน 2 หน้า [หน้าละไม่เกิน 2,000 ตัวอักษร (character) ตัวอักษรขนาดไม่เกิน 16] หรือ

(2) บทกวีขนาดยาว ตัดตอนมาได้ไม่เกิน 250 คำ

ข. ร้อยแก้ว

(1) บทความ (article) 1 บท เรื่อง (story) 1 เรื่อง หรือเรียงความ (essay) 1 เรื่อง หรือไม่เกิน 2,500 คำ

(2) ตอนใดตอนหนึ่ง (excerpt) ของร้อยแก้วซึ่งไม่เกิน 1,000 คำ หรือร้อยละ 10 ของงานนั้น (แล้วแต่ว่าจำนวนใดน้อยกว่ากัน) แต่ได้อย่างน้อย 500 คำ

อย่างไรก็ดี จำนวนที่ระบุไว้นี้ ยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เช่น อาจมีความยาวเกินเพื่อให้ข้อความของบทกวีจบบทหรือร้อยแก้วจบย่อหน้า

(3) แผนภูมิ (chart) กราฟ (graph) แผนผัง (diagram) ภาพวาด (painting) ภาพลายเส้น (drawing) การ์ตูน (cartoon) รูปภาพ (picture) หรือภาพประกอบหนังสือ (illustration) จากหนังสือ นิตยสาร/วารสาร หรือหนังสือพิมพ์ จำนวน 1 ภาพ

(4) งานที่มีลักษณะเฉพาะ – งานที่อยู่ในรูปของร้อยกรองหรือร้อยแก้ว หรือผสมผสานกันซึ่งมักจะมีภาพประกอบ อาทิ หนังสือเด็ก ทำทั้งฉบับไม่ได้ แต่ใช้ได้ไม่เกิน 2,500 คำและทำสำเนาตอนใดตอนหนึ่ง (excerpt) ของงานได้ไม่เกิน 2 หน้าพิมพ์ของงานนั้น หรือไม่เกินร้อยละ 10 ของคำที่ปรากฏในงานนั้น

(5) งานของผู้สร้างสรรค์คนเดียว ทำสำเนาบทกวี (poem) บทความ (article) เรื่อง (story) หรือเรียงความ (essay) ได้ไม่เกิน 1 เรื่อง หรือสามารถตัดตอนมาจากผลงานของผู้สร้างสรรค์คนเดียวกันได้ไม่เกิน 2 ตอน (two excerpts) หรือทำสำเนาผลงานได้ไม่เกิน 3 เรื่อง จากงานรวบรวมเล่มเดียวกัน หรือนิตยสาร/วารสารรวมเล่ม ในเวลา 1 ภาคการศึกษา

6. การรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

การนำงานลิขสิทธิ์มาใช้ในการเรียนการสอนจะต้องแสดงความรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยต้องแจ้งให้ทราบชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ และ/หรือผู้สร้างสรรค์ ชื่อผลงาน (ถ้ามี) และ/หรือแหล่งที่มา (ถ้ามี)

ตัวอย่าง

- ภาพยนตร์และโสตทัศนวัสดุ

ชื่อผู้สร้างสรรค์.....ภาพจากภาพยนตร์หรือ
จากโสตทัศนวัสดุเรื่อง.....ปีที่ผลิต.....

- ดนตรีกรรม

ผู้แต่งคำร้อง/ทำนอง/ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน.....
ชื่อเพลง.....

- รูปภาพ

ชื่อผู้สร้างสรรค์.....ชื่อภาพ.....
จากหนังสือ.....หรือจากเว็บไซต์.....
ดาวน์โหลดวันที่.....

- วรรณกรรม

ชื่อผู้แต่งหรือนามแฝง, ชื่อบรรณาธิการ(ถ้ามี), (ปีที่พิมพ์), ชื่อหนังสือ, ครั้งที่พิมพ์,
สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์/เจ้าของลิขสิทธิ์

- วรรณกรรมแปล

ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือไทย, ชื่อหนังสือภาษาอังกฤษ, ชื่อผู้แปลหรือนามแฝง, (ปีที่พิมพ์),
ครั้งที่พิมพ์, สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์/เจ้าของลิขสิทธิ์

- ข้อมูล/ตัวเลข/สถิติ

ชื่อผู้แต่ง, (ปีที่พิมพ์), ชื่อหนังสือ, สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์/เจ้าของ
ลิขสิทธิ์

แบบฟอร์มที่จะช่วยในการวิเคราะห์เบื้องต้นว่า
การใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้สอน ผู้เรียน สถานบันศึกษา
เป็นการใช้งานที่มีแนวโน้มที่อาจเข้าข่ายข้อยกเว้นของการละเมิดลิขสิทธิ์
เกี่ยวกับการศึกษาตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

ส่วนที่ 1

ชื่องานลิขสิทธิ์	การใช้งานลิขสิทธิ์ที่ได้รับอนุญาต
ชื่อของงานลิขสิทธิ์ที่นำมาทำสำเนา:.....	กาเครื่องหมาย x หลังจากที่ทำนได้วิเคราะห์การ ใช้งานใช้ของท่านเข้ากับองค์ประกอบทั้งสี่ ประการด้านล่าง ☐ ต้องขออนุญาตการใช้งานลิขสิทธิ์ต่อเจ้าของ ลิขสิทธิ์ ☐ ไม่ต้องขออนุญาตการใช้งานลิขสิทธิ์ต่อ เจ้าของลิขสิทธิ์ เพราะการใช้งานดังกล่าวเข้า ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

ส่วนที่ 2

องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการใช้งานลิขสิทธิ์

จุดประสงค์การใช้งานที่อาจเข้าข้อยกเว้นการ ละเมิดลิขสิทธิ์	จุดประสงค์การใช้งานที่อาจไม่เข้าข้อยกเว้นการ ละเมิดลิขสิทธิ์
☐ เพื่อการเรียนการสอน ☐ เพื่อการศึกษาควบคู่กับการทำวิจัย การใช้งาน ส่วนตัว ☐ นักศึกษาใช้งานเพื่อจะทำให้งานที่ได้รับ มอบหมายในชั้นเรียนสำเร็จ ☐ การใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อจุดประสงค์การศึกษา การวิจัย การเรียนการสอน แล้วนำงานดังกล่าว มาเป็นส่วนหนึ่งของงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่	☐ เพื่อหาประโยชน์ในทางการค้า ☐ เพื่อหากำไรจากการใช้งาน ☐ เพื่อการจำหน่ายแจกจ่ายต่อสาธารณะ ☐ เพื่อการเผยแพร่ ☐ ไม่ได้เป็นการทำที่สืบเนื่องจากงานต้นฉบับ ของผู้สร้างสรรค์

จุดประสงค์การใช้งานที่อาจเข้าข่ายยกเว้นการ ละเมิดลิขสิทธิ์	จุดประสงค์การใช้งานที่อาจไม่เข้าข่ายยกเว้นการ ละเมิดลิขสิทธิ์
โดยเป็นการทำที่สืบเนื่องจากงานต้นฉบับ	

องค์ประกอบที่ 2 ลักษณะของงานลิขสิทธิ์

ลักษณะของงานที่ใช้งานลิขสิทธิ์ที่อาจเข้า ข่ายยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์	ลักษณะของงานที่ใช้งานลิขสิทธิ์ที่อาจไม่เข้า ข่ายยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์
☐ งานลิขสิทธิ์ที่เคยมีการตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว แต่ไม่มีขายอยู่ทั่วไป เนื่องจากไม่ได้มีการตีพิมพ์ เพิ่มเติม ☐ งานลิขสิทธิ์ที่มีลักษณะเป็นข้อเท็จจริง เช่น ข้อมูลสถิติ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ☐ งานลิขสิทธิ์ที่ไม่มีลักษณะเป็นนวนิยาย เช่น บทความทางวิทยาศาสตร์ ☐ งานลิขสิทธิ์ประเภทที่ไม่เป็นการใช้ เช่น คู่มือ การเรียนการสอน แบบฝึกหัด แบบเฉลย	☐ งานลิขสิทธิ์ที่ยังไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ ☐ งานลิขสิทธิ์ที่มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ การใช้จินตนาการ งานศิลปกรรม ☐ งานลิขสิทธิ์ประเภทที่เป็นการใช้ เช่น คู่มือ การเรียนการสอน แบบฝึกหัด แบบเฉลย

องค์ประกอบที่ 3 ปริมาณการใช้งานและสัดส่วนของงาน

ปริมาณและสัดส่วนการใช้งานลิขสิทธิ์ที่อาจเข้า ข่ายยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์	ปริมาณและสัดส่วนการใช้งานลิขสิทธิ์ที่อาจไม่ เข้าข่ายยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์
☐ ใช้สาระของงานลิขสิทธิ์เพียงเล็กน้อย ☐ ปริมาณและสัดส่วนที่กำหนดในคู่มือการฉบับ นี้	☐ ใช้งานทั้งหมด ☐ ใช้สาระของงานที่เป็นหัวใจหรือสาระสำคัญของ งานลิขสิทธิ์

องค์ประกอบที่ 4 ผลกระทบต่อการตลาดหรือมูลค่าของงานลิขสิทธิ์

ผลกระทบต่อตลาดของงานลิขสิทธิ์ต้นฉบับที่ อาจเข้าช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์	ผลกระทบต่อตลาดของงานลิขสิทธิ์ต้นฉบับที่ อาจไม่เข้าช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์
☐ ทำสำเนาเพียง 1 ชุด ☐ การใช้งานเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้งานลิขสิทธิ์ต้นฉบับเพิ่มขึ้น ☐ การทำสำเนางานลิขสิทธิ์ที่มีได้มีการเผยแพร่ อยู่ทั่วไปมาใช้ ☐ ไม่มีผลกระทบต่อตลาดงานลิขสิทธิ์ต้นฉบับ ☐ ไม่มีระบบการจับเก็บค่าใช้งานลิขสิทธิ์	☐ ทำสำเนาหลายชุด โดยไม่ใช้การกระทำเพื่อ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ☐ การใช้งานทำให้มีการใช้งานลิขสิทธิ์ต้นฉบับ ลดลง ☐ การทำสำเนางานลิขสิทธิ์มาใช้ทั้งที่งาน ลิขสิทธิ์มีเผยแพร่อยู่ทั่วไป ☐ ทำให้ตลาดของงานลิขสิทธิ์ต้นฉบับเสีย เสียหาย ☐ มีระบบการจับเก็บค่าใช้งานลิขสิทธิ์

5.2.4 การนำคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอนไปสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาวิเคราะห์การจัดทำแนวทางการใช้งานอย่างเป็นธรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาของต่างประเทศในข้อ 4.4 และ ร่างคู่มือการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอนในข้อ 4.5 ของบทที่ 4 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เพื่อให้ร่างคู่มือ/แนวทางการใช้งานที่เป็นธรรมในการเรียนการสอนมีผลสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง และนำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายของการจัดทำคู่มือ/แนวทางคือการที่ศาลยอมรับคู่มือดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการวินิจฉัยช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาคควรจะทำตามกระบวนการดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีการลงนามรับรองคู่มือ/แนวทางร่วมกัน โดยเชิญตัวแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น สมาคมต่างๆ ตัวแทนของสำนักพิมพ์ใหญ่ๆ ตัวแทนของผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ เช่น สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน สมาคมของเอกชน เลขานุการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะต้นสังกัดของสถานศึกษาของส่วนราชการ

(2) เสนอร่างคู่มือที่ได้มีการรับรองแล้วต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้คณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการของร่างคู่มือดังกล่าวให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ นำคู่มือดังกล่าวกำหนดเป็นนโยบายศึกษาในประเด็นของทรัพย์สินทางปัญญา

(3) ประชาสัมพันธ์ร่างคู่มือ/แนวทางโดยเริ่มต้นจาก สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน และขยายผลต่อไปยังสถานศึกษาอื่น เช่น โรงเรียน ศูนย์การเรียน โดยขอร่วมมือจาก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาดังกล่าว ควบคู่กันไป